

The background of the entire page is a complex, abstract illustration. It features large, swirling, concentric lines in shades of blue, purple, and yellow, resembling a storm or a celestial body. In the foreground, there is a detailed illustration of a village. The village consists of several houses with brown roofs and white walls, some with blue accents. A prominent wind turbine stands on the right side of the village. The landscape is depicted with rolling hills and fields, rendered in a stylized, almost map-like manner with yellow and orange lines. The overall style is a blend of realism and abstraction, with a focus on the village scene in the lower half and the swirling abstract patterns in the upper half.

Roma menekültek támogatása Magyarországon: Kihívások és megoldások

**Roma menekültek támogatása Magyarországon:
Kihívások és megoldások**

SODI! Solidaritätsdienst International e.V., - „Hope for a
better life! Let's build a safety net”
program gondozásában

2025.

Támogató szervezetek:

Solidaritätsdienst International e.V. (SODI)

Aktion Deutschland Hilft

Konzorciumi partnerek:

Partners Hungary Alapítvány

Működők Egyesülete

Somnakuno Drom Roma Női Civil Egyesület

XXI. Századi Roma Nők Egyesülete

Utcáról Lakásba! Egyesület

A kiadványt a Partners Hungary Alapítvány készítette

Tartalomjegyzék

Bevezetés	5
A Támogató Szervezetek	8
Partners Hungary Alapítvány – Közvetítés, kapacitásépítés és befogadás	10
1. A közvetítő szervezet szerepe	10
2. Tapasztalatok a terepen	11
3. Kapacitásépítés és tanulás	12
4. Partnerségek és presztízs	12
5. Jövőkép és kihívások	13
6. Helyi tudás, hiánypótló szerep és inklúziós kapacitás	13
Működők Egyesület – A kivezetés gyakorlata	17
1. A kivezetés	18
2. Pénzügyi tudatosságra nevelés módszerei és nehézségei	20
3. A családmentorok tevékenysége és bevonódásuk	21
4. Jövőkép és lehetőségek	22
5. Utógondozás és hosszú távú hatás	23
Somnakuno Drom Egyesület – A kerekasztal, mint együttműködési modell	24
1. A szociális munka módszertana és kihívásai	24
2. A kerekasztal, mint együttműködési modell	25
3. Egy család története	27
4. Eredmények és áttörések	30

XXI. Századi Roma Nők Egyesülete –	32
Családmentorálás	
1. A családmentorálás folyamata	32
2. Kihívások	37
3. Tereptapasztalatok	38
4. Jövőkép és társadalmi kontextus	39
Utcáról Lakásba! Egyesület – Képessé tétel,	41
Női sorsok	
1. Kihívások	41
2. Szociális munka alapelvei	45
3. Pénzügyi tudatosság	47
4. Női szerepek és a társadalmi változás lehetőségei	50
Összegzés	53

Bevezetés

2022-ben - az orosz-ukrán háború kirobbanását követően - menekültek sokasága lépte át az ukrán-magyar határt, köztük szép számmal magyar ajkú roma származású menekültek, akik hátrahagyva az otthonukat, a családjukat, a barátaikat, hazánkban akartak letelepedni, vagy ideiglenesen tranzit országnak használták hazánkat. Ezeknek a családoknak egy olyan szociális és kulturális közegben kellett önállóan boldogulniuk, amely nagyban eltért attól a megszokott világtól, amelyben generációkon át szocializálódtak: a mindennapi életükből hiányoztak azok a támogató kapcsolatok, szomszédsági és rokoni hálók, amelyek korábban biztonságot, támaszt nyújtottak.

Kulturális szempontból is új elvárásokkal, ismeretlen szabályokkal és szokásokkal szembesültek: más nyelvi fordulatok, eltérő nevelési minták, iskolai- és intézményi követelmények, valamint olyan társadalmi normák vették körül őket, amelyek sokszor idegennek, sőt olykor elérhetetlennek tűntek.

Ebben a helyzetben nem csupán az anyagi nehézségekkel kellett megküzdeniük, hanem azzal a folyamatos bizonytalansággal is, hogyan lehet helytállni egy olyan világban, ahol a régi kapaszkodók már nem működnek, az újak pedig még nem váltak biztonsággá.

A „Hope for a better life! Let's build a safety net” című program elsődleges célja, hogy hatékonyan támogassa azokat a hátrányos helyzetű roma családokat, akik Ukrajnából menekülve Magyarországon telepedtek le. A program különlegessége, hogy nem csupán humanitárius segítséget nyújt, hanem egyrészt komplex szociális- és támogató munkát biztosít a családok nehézségeinek leküzdésében - amelyekkel napi szinten szembesülnek - másrészt folyamatosan igazodik a menekültek változó szükségleteihez.

A program kiemelten fókuszál a gyermekek támogatására és fejlesztésére is, reflektálva az ő sajátos igényeikre: legyen szó tanulási felzárkóztatásról, közösségi élményekről vagy érzelmi biztonságuk erősítéséről.

Ezzel párhuzamosan a kezdeményezés hozzájárul a helyi civil szervezetek kapacitásának bővítéséhez is, erősítve a szakmai együttműködést, hogy hosszú távon is fenntartható támogatást tudjanak nyújtani a közösségekben élő menekült családoknak.

A menekültellátás területén a változó jogszabályi környezetben és az egyre csökkenő források mellett a menekültválsággal kapcsolatos feladatok és problémák továbbra is jelen vannak és várhatóan hosszú távon fennmaradnak. Ez komoly kihívást jelent minden érintett szereplő számára.

A program másik célja a civil szervezetek felkészítése arra, hogy önállóan is képesek legyenek forrásokat lehívni, projekteket megvalósítani és fenntartható módon működni. Ez a kettős cél hosszú távon egy olyan hiánypótló szociális háló kiépítését szolgálja, amely képes biztosítani a menekült családok boldogulását és a hátrányos helyzetű közösségek támogatását is.

A program keretében 2024. novemberében egy esettanulmány gyűjteményt publikáltunk, amelyben családtörténeteket mutattunk be és beszámoltunk kollégáink tapasztatairól, élményeiről és benyomásairól.

Jelen Kiadványunkban - a program befejezéséhez közeledve - szeretnénk összegezni és megosztani a munkánk során szerzett eddigi tapasztalatokat és ráirányítani a figyelmet néhány kulcsgondolatra, modell értékű kezdeményezésre. Az általunk végzett tevékenység hatása kézen fogható az ellátórendszer számos pontján, legyen az oktatás, egészségügy, szociális vagy akár jogi terület. Fontosnak tartjuk, hogy az ellátórendszerben dolgozó szakemberekkel, civil és állami szereplőkkel együttműködve egy olyan tudásbázis alapjait fektessük le, melyek a későbbiek folyamán kiindulási pontként szolgálhatnak szakpolitikai irányelvek, módszertani ajánlások kidolgozásához

A Támogató Szervezetek

A „Hope for a better life! Let's build a safety net” című program két német támogató partnernek - a Solidaritätsdienst International e.V.-nek és az Aktion Deutschland Hilft-nek – köszönhetően jöhetett létre.

SODI – Solidaritätsdienst International e.V.

A SODI egy nonprofit, nem kormányzati szervezet, amely független, kritikus és felekezetek nélküli. A SODI egy olyan szolidáris közösséget jelent, amely elkötelezett a globális igazságosság és egy békés világ mellett. Helyi partnerszervezeteikkel együtt három kontinens 18 országában hajtanak végre olyan helyi projekteket, amelyek elősegítik a szemléletváltást az adott országban és fenntarthatóan javítják a hátrányos helyzetű és jogfosztott emberek életkörülményeit, és elősegítik aktív részvételüket.

Aktion Deutschland Hilft

Az Aktion Deutschland Hilft szövetséget 2001-ben tíz neves segélyszervezet alapította azzal a céllal, hogy súlyos katasztrófák és vészhelyzetek esetén gyors és hatékony segítséget nyújtson. A mára 23 segélyszervezetből álló szövetség világszerte több mint 100 országban tevékenykedik.

Az elmúlt években a segélyszervezetek egyre nagyobb kihívásokkal szembesültek a humanitárius vészhelyzetek és katasztrófahelyzetek kezelésében külföldön. Világszerte egyre inkább össze kell hangolniuk humanitárius támogatásukat: a helyszíni partnerekkel, a kormányokkal, a nemzetközi intézményekkel és mindenekelőtt egymás között. Csak így lehet enyhíteni a menekültek, a kitelepítettek és a határokon átnyúló katasztrófák túlélőinek szenvedését.

Az Aktion Deutschland Hilft, a németországi segélykoalíció vállalta a külföldön bekövetkezett nagyszabású katasztrófák áldozatainak gyors és a szükségleteknek megfelelő támogatását. Egy fedél alatt egyesíti a résztvevő szervezetek külföldi humanitárius segítségnyújtás terén szerzett sokéves tapasztalatait és szakértelmét. Az egyes tagok sokrétű szakértelmét és képességeit háborúk és konfliktusok, éhínségek, földrengések, árvizek és egyéb katasztrófák esetén használják fel. Minden tagnak megvannak a maga egyéni erősségei, és több év alatt kialakították kapcsolataikat a különböző országok partnereivel.

Partners Hungary Alapítvány - Közvetítés, kapacitásépítés és befogadás

Az idén 30 éves Alapítvány a programban kulcsszerepet játszik a Támogató szervezetek és a helyi partnerek közötti híd megteremtésében, lehetővé téve, hogy a kisebb szervezetek is hozzáférjenek támogatásokhoz.

Közvetítő szervezet, amelynek egyszerre kell megfelelnie a Támogató szervezetek elvárásainak és a terepen dolgozó szervezetek igényeinek.

1. A közvetítő szervezet szerepe

A partnerség nem kiszolgálás, hanem együttműködés: a közvetítő szervezet lehetőségeket teremt, nem kész megoldásokat kínál.

A közvetítői szerep három fő pillére:

- ◆ **Források csatornázása:** A szervezet figyeli a finanszírozási lehetőségeket, és biztosítja, hogy a támogatások a valós szükségletekhez igazodjanak.
- ◆ **Pénzügyi riportálás:** A közvetítő szervezet vállalja az elszámolást és az auditokat, levéve a terhet a helyi partnerek válláról.
- ◆ **Kapacitásépítés:** A cél, hogy a szervezetek idővel önállóan is képesek legyenek forrásokat lehívni és projekteket megvalósítani.

2. Tapasztalatok a terepen

A közvetítő szerepen túl az Alapítvány fontosnak tartja, hogy folyamatosan jelen legyen a terepen. Havi rendszerességgel személyesen is meglátogatják a szervezeteket, és ezen alkalmakon a családokat is felkeresik.

A támogató munka egyik kulcsa a személyes jelenlét: hogy ne csak koordináljanak, hanem aktívan részt is vállaljanak a terepmunkából. Ezáltal nemcsak a családokkal és a szervezetekkel való kapcsolat erősödik, hanem az Alapítvány maga is fejlődik és hatékonyabban tudja képviselni a helyi civil szervezetek érdekeit a támogató szervezetek felé. A személyes jelenlét nemcsak módszer, hanem érték: ez teremti meg a bizalmat és az igazi partnerséget a családokkal és a helyi szervezetekkel.

A projekt során világossá vált, hogy a családok mentorálása mellett a humanitárius és szociális munka egyensúlya kulcsfontosságú. A menekültek támogatása nem ér véget az elsősegélynyújtással – szükség van hosszabb távú, személyre szabott szociális munkára is. A helyi befogadás erősítése szintén elengedhetetlen, különösen kisebb településeken, ahol a helyi szereplők bevonása jelentős előrelépést hozhat.

A közszolgáltatásokhoz való hozzáférés és javítása szintén kiemelt cél. A szociális munka segíthet ebben, de szükség van arra is, hogy maguk a szolgáltatások váljanak befogadóbbá.

3. Kapacitásépítés és tanulás

A projekt során alkalmazott pénzügyi elszámolási rendszer nemcsak a transzparenciát szolgálja, hanem tanulási lehetőséget is kínál. A szervezetek megtanulták, hogyan kell adatokat kezelni, következtetéseket levonni, és ezt a tudást más projekteken is hasznosítani tudják.

Az együttműködés során kölcsönös tanulás zajlik: a Partners is sokat tanul a helyi partnerektől, különösen a terepen szerzett tapasztalatok révén.

4. Partnerségek és presztízs

A nagy múltú szervezetek jelenléte presztízst ad a helyi munkának, segítve a roma szervezetek szakmai elismerését. A roma – nem roma együttműködés segít az előítéletek lebontásában és elősegíti a szakmai megítélés javulását.

A tudásmegosztás szintén fontos, a helyi szervezetek értékes tapasztalatokat adnak át egymásnak és más, a célcsoporttal foglalkozó szervezeteknek. A szervezeti érés pedig hozzájárulhat a helyi együttműködések elindulásához, például az önkormányzatokkal.

5. Jövőkép és kihívások

A projekt rövidsége és a folytatás bizonytalansága nehezíti a hosszú távú tervezést. Ugyanakkor a cél világos, olyan szociális háló kiépítése, amely biztosítja a menekült családok boldogulását. Ehhez szükség van a közszolgáltatások fejlesztésére és a helyi szereplők mozgósítására.

6. Helyi tudás, hiánypótló szerep és inklúziós kapacitás

A program egyik legnagyobb hozzáadott értéke, hogy közvetlen kapcsolatot épít ki a helyi civil szervezetekkel, akik napi szinten dolgoznak a menekült családokkal. Ez a kapcsolat nemcsak információt biztosít, hanem hitelességet is ad a közvetítő szervezetnek a Támogató szervezetekkel való kommunikációban. A helyi szervezetek révén pontosan tudható, mire van szükség, milyen problémák merülnek fel, és milyen típusú támogatás lehet valóban hatékony.

A menekültügyben nincs szisztematikus információgyűjtés, így a helyi civil szervezetek tevékenysége hiánypótló. A közszolgáltatási rendszer - védőnő, családsegítő, házi orvos stb. - gyakran nem tudja megfelelően kezelni a menekült családok problémáit, akik emiatt „elvesznek” rendszerben. A civil szervezetek azok, akik képesek kézen fogni ezeket a családokat, és végig vezetni őket az integrációs folyamaton: TAJ szám, oktatás, munkakeresés, lakhatás.

A Partners Hungary Alapítvány kezdettől fogva hangsúlyozza, hogy a menekültügyi munka egyben roma integrációs munka is lehet. A helyi roma civil szervezetek olyan modelleket dolgoztak ki, amelyek nemcsak a menekültek, hanem a roma közösségek integrációját is támogatják. Mindezt az inkluzivitás vezérli, amely az adott közösségben lévő egyének sokszínűségének és bárminemű különbözőségének elfogadását és megbecsülését, és ezen keresztül az esélyegyenlőség biztosításának egyik legerősebb szintjét jelenti.

Ez a szemlélet a gyakorlatban úgy valósul meg, hogy a szervezetek figyelembe veszik a közösségek és egyének sokféleségét, és olyan programokat hoznak létre, amelyekben mindenki megtalálhatja a saját helyét – legyen szó oktatási támogatásról, közösségi eseményekről vagy a mindennapi élet kihívásainak kezeléséről. Az inklúzió célja, a különböző társadalmi és kulturális háttérű emberek összekapcsolása, hogy a menekültek és a helyi roma közösségek ne párhuzamosan, hanem egymással együttműködve fejlődjenek, így erősítve a kölcsönös megértést, elfogadást és társadalmi összetartozást.

A személyre szabott szociális munka, a szolgáltatásokhoz való hozzáférés biztosítása és a helyi együttműködések kialakítása mind hozzájárulnak ahhoz, hogy a menekültek ne csupán „menekültek” legyenek, hanem helyi polgárokká váljanak.

Ez a szemléletváltás lehetővé teszi, hogy a projekt ne csupán menekültintegrációs programként működjön, hanem társadalmi inklúziós kapacitásfejlesztésként. Ez egy olyan hozzáadott érték, amelyet a Támogató szervezetek is egyre inkább felismernek. Ha sikerül megérteniük, hogy a támogatás nemcsak rövid távú segítség, hanem hosszú távú befektetés a helyi közösségekbe, akkor ez erős érv lehet a további finanszírozás mellett.

A magyar szolgáltatási rendszer rendkívül széttagozott, ezért a program célja, hogy **helyi válaszokat** törekedjen létrehozni. A projektben részt vevő szervezetek nemcsak saját eszközeikkel dolgoznak, hanem **helyi, specifikus szereplőket is bevonnak** - olyan intézményeket, közösségeket és szakembereket, akik a saját településükön képesek rendszerszinten együttműködni és közösen tenni a célcsoport érdekében.

Éppen ezért különösen izgalmas és fontos a program: nem csupán egy adott célcsoportot támogat, hanem elősegíti a helyi együttműködések erősödését, és olyan tapasztalatokat hoz létre, amelyek rendszerszinten is tanulságosak lehetnek.

A program példát mutat arra, hogyan lehet érzékenyen, hatékonyan és fenntarthatóságra törekedve reagálni a menekültellátás kihívásaira. A közvetítői szerep, a partnerségek, a kapacitásépítés és a helyi szövetségek mind hozzájárulnak ahhoz, hogy a menekültek ne csupán túléljenek, hanem valóban otthonra találjanak Magyarországon.

A Partners Hungary Alapítványt elérhetőségei:

web: https://partnershungary.h/hu_hu/

Facebook: <https://www.facebook.com/@PartnersHungary/>

Működők Egyesület - A kivezetés gyakorlata

A Működők Egyesület a program keretében jelenleg 7 településen (elsősorban Szabolcs-Szatmár-Bereg és Hajdú-Bihar Vármegyékben): Magyon, Tiszakórodon, Besenyődön, Nyíribronyban, illetve Békéscsabán és Sátoraljaújhelyen végzi tevékenységét. Nagyon sok menekült család van a térségben, akiknek szüksége lenne segísége.

A program a végéhez közeledik, hamarosan megszűnik a családok segítésére fordítható támogatás. Az egyesület célja, hogy a program befejeztével a családok képessé váljanak a mindennapokban az önálló életvitelre.

Ezért az egyesület szociális munkásai olyan módszertant dolgoztak ki, amelynek segítségével fokozatosan csökkenhet a támogatott családok függősége a szervezettől, megerősíti az önálló életvezetéshez szükséges készségeiket, felkészíti őket az önálló életre.

Az általuk támogatott 15 ukrán roma menekült család közül (összesen 79 fő, amelyből 56 gyermek) 2025. április elején 7 családot sikeresen kivezettek a programból.

1. A kivezetés

A kivezetés nem egy egyszeri esemény, hanem egy hosszú folyamat, amely során a családmentorok szoros kapcsolatban maradnak a családokkal, és figyelemmel kísérik fejlődésüket.

A cél az, hogy a családok stabil lakhatással, jövedelemmel és közösségi kapcsolatokkal rendelkezzenek, mielőtt a szervezet visszalép a közvetlen támogatásból.

A kivezetés lépései:

- ◆ A folyamat első, vagy inkább '0'. lépése, hogy a család az egyesület ügyfélkörébe kerül.
- ◆ Az ezt követő 4 hónap az előkészítésről szól, amely során nagyon intenzív szociális munkával megismerik a családot, kiépítik a bizalmat, részt vesznek az életükben és ami a legnehezebb, megkezdődik a szemléletformálás. A szemléletformálás fókuszsa, hogy a családban minden megkeresett 100 Ft-ból 20 Ft-ot tegyenek félre, vagy amikor élelmiszer támogatást kapnak, annak megfelelő mértékű összeget tegyenek félre egy borítékba. Ez nagyon egyszerűnek tűnik, mégis ez az egyik legnehezebb része a munkának: elfogadtatni a családokkal, hogy az „Élj a mának!” attitűd helyett gondoljanak és tervezzenek a holnapra is.

A pénzkezelés tekintetében a cél, hogy a család saját maga állítson fel egy stratégiát, hogy milyen esetben, milyen cél érdekében nyúl hozzá a megtakarításaihoz. Ez egynehéz folyamat, kb. 2 hetet vett igénybe minden családnál, hogy ez a stratégia ki legyen dolgozva. Ennek a betartását mindig a szociális munkások ellenőrizik, ők csatoltak erről vissza.

- ◆ A következő 3 hónapban a „spórolásé” a főszerep. A hetedik hónap végére minden családnál keletkezett megtakarítás.

Két dolog mindenképp kiemelendő: mindig világosan kell látni és érteni az ügyfeleknek, hogy mi a cél, mi a következő lépés, illetve a szociális munkás támogató jelenlétével az ügyfelek döntési képességének szélesítésén dolgozik. Fontos, hogy a szociális munkás célirányos kérdésekkel rávezeti ügyfelét a fókuszpontokra és engedi, hogy ügyfele fogalmazza meg és mondja ki döntését, véleményét.

Amikor már érzékelhető megtakarítása keletkezett a családnak, jöhet a következő lépés. Mihez kezdjenek a megtakarított összeggel?

Az egyesület vezetője az alábbi példával illusztrálta a folyamatot: „Amikor megkérdeztük a családokat mit csináltak a pénzzel, azt válaszolták, hogy veszünk a pulyáknak ruhákat, Jordan cipőket, laptopot meg telefont a gyerekeknek! Amikor mindenki letette, hogy mit

akarnak csinálni a pénzzel, akkor mondtuk, hogy oké, de mi lesz utána?! Az egyik anyuka megszólalt, hogy tudom én mire akarsz kilyukadni! Hogy ugyanaz lesz, ugyanabban leszünk, amiben előtte voltunk.”

Ezzel a – család által tett – felismeréssel kezdődhetett meg a pénzügyi tervezés!

2. Pénzügyi tudatosságra nevelés módszerei és nehézségei

A pénzügyi tudatosság fejlesztése a kivezetés egyik kulcseleme. A szervezet munkatársai segítik a családokat abban, hogy megértsék a bevételeik és kiadásaik viszonyát, a háztartási költségvetés készítésének alapjait, megtanulják a kiadások tervezését, és felismerjék a megtakarítás fontosságát, képesek legyenek hosszabb távra tervezni.

A pénzügyi önállóság eléréséhez szükséges készségek fejlesztése része a kivezetési folyamatnak, amely során a családok megtanulják kezelni a támogatások megszűnését követő időszakot is.

A legnagyobb nehézséget a jövedelmek kiszámíthatatlansága, az alacsony pénzügyi ismeretek és a hosszú távú tervezés hiánya jelenti. A munkatársak célja nem csupán technikai tudás átadása, hanem szemléletformálás is.

3. A családmentorok tevékenysége és bevonódásuk

A szociális munka nagy része a család megismerésén alapszik. A képességek, készségek, tudás, akarat, hozzáállás bármilyen dologhoz, ami az életszínvonalukat növeli. Folyamatos beszélgetések és tervezés. Felsorolnak 8-10 ötletet mivel szeretnének, vagy tudnának foglalkozni. Ezeket az ötleteket tovább görgetik, újra és újra előkerülnek a beszélgetések alkalmával, a családokkal megvizsgálják a pro és kontra érveket, és mire el kell kezdeni felhasználni a pénzt, abból a 8-10 ötletből egy marad. A legfontosabb, hogy a családok maguk ötleteltek azon, hogy mit csinálnának szívesen, mivel foglalkoznának szívesen, miből lehetne „pénzt csinálni” nekik havonta.

Volt, aki vesszőt vett és kosarakat fon, volt, ahol a családfő szerszámokat vett és az építőiparban hasznosítja a tudását.

Az egyesület szociális munkája a **kísérés** elvén alapul: a munkatársak nem csupán tanácsot adnak, hanem aktívan jelen vannak a családok életében, segítik őket a mindennapi ügyintézésben, és támogatják őket a közszolgáltatásokhoz való hozzáférésben, valamint a mindennapi problémák megoldásában. A bevonódásuk mély és folyamatos: nemcsak tanácsadást nyújtanak, hanem aktívan részt vesznek a családok életében, kísérik őket az intézményekbe, segítenek a lakhatási ügyekben, és támogatják a gyermekek oktatási integrációját.

A szociális munkások munkája nemcsak szakmai, hanem emberi szempontból is jelentős, hiszen bizalmi kapcsolatot építenek ki a családokkal.

A kísérés során a cél az, hogy a családok fokozatosan önállóvá váljanak, miközben a szociális munkás szerepe háttérbe szorul.

A szervezet működésében fontos szerepet játszik a csapatmunka és a belső kommunikáció. A munkatársak rendszeresen egyeztetnek egymással, megosztják a tapasztalataikat, és közösen keresnek megoldásokat a felmerülő problémákra. A szervezet nyitott a külső együttműködésekre is, különösen a közszolgáltatásokkal való kapcsolattartásban, amely elengedhetetlen a családok sikeres integrációjához.

4. Jövőkép és lehetőségek

Az egyesület hosszú távú célja, hogy a támogatott családok önállóan is képesek legyenek boldogulni. A kivezetés akkor tekinthető sikeresnek, ha a családok stabil lakhatással, rendszeres jövedelemmel, közösségi kapcsolatokkal és a közszolgáltatásokhoz való hozzáféréssel rendelkeznek.

Fontos elérni, hogy a családok ne szoruljanak rá folyamatos támogatásra, hanem saját erőforrásaikra támaszkodva tudjanak élni. Ehhez elengedhetetlen a hosszú távú szemléletváltás, a helyi együttműködések megerősítése, valamint a szociális munkások folyamatos jelenléte és támogatása.

5. Utógondozás és hosszú távú hatás

A kivezetés után az egyesület nem szünteti meg teljesen a kapcsolatot a családokkal. Az utógondozás során továbbra is figyelemmel kísérik a családok helyzetét, és szükség esetén újra beavatkoznak. Ez a megközelítés biztosítja, hogy a támogatás hosszú távon is fenntartható legyen, és a családok valóban képesek legyenek önállóan boldogulni.

A menekültügy iránti társadalmi érzékenység csökken, a rendelkezésre álló források szűkülnek, ami megnehezíti a civil szervezetek munkáját. A Működők Egyesület munkája modellértékű lehet más szervezetek számára is, különösen a kivezetés és a pénzügyi tudatosság fejlesztése terén.

A Működők Egyesület elérhetőségei:

web: <https://mukodokegyesulet.hu/>

Facebook: <https://www.facebook.com/MukodokEgyesulet/>

Somnakuno Drom Egyesület - A kerekasztal, mint együttműködési modell

A Somnakuno Drom Roma Női Civil Egyesület elsősorban hátrányos helyzetű roma közösségek támogatásával foglalkozik, különös figyelmet fordítva a nőkre és gyermekekre. Céljuk a társadalmi integráció elősegítése: különösen a Kárpátaljáról érkezett roma menekült családok beilleszkedését támogatják Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében.

1. A szociális munka módszertana és kihívásai

A Somnakuno Egyesület négy családmentorral és számos önkéntessel dolgozik. Munkájuk során esetenaplót vezetnek, dokumentálják a családok előrehaladását, elvárásokat és eredményeket. Az élelmiszersegélyek is szigorú elbírálás alapján kerülnek kiosztásra, figyelembe véve a családok aktuális szükségleteit és a rendelkezésre álló forrásokat.

A szociális munka nemcsak anyagi támogatást jelent, hanem mentális, jogi és kulturális segítségnyújtást is. A családokat bevezetik a magyar intézményrendszer működésébe, felhívják a figyelmet szülői szerepek fontosságára, és segítik őket az ügyintézésben. A munkát gyakran nehezítik a hivatalos szervek részéről tapasztalt bizalmatlanság, a jogi akadályok, valamint a menekültstátuszhoz kapcsolódó korlátozások.

A szociális munkások rendszeresen részt vesznek képzéseken, hogy naprakész tudással rendelkezzenek a menekültügyi jogszabályokról, pszichoszociális támogatásról és interkulturális kommunikációról. A kihívások ellenére a munkatársak elkötelezettek a családok integrációjának elősegítése mellett, és folyamatosan keresik az új módszereket a hatékonyabb segítségnyújtás érdekében.

2. A kerekasztal, mint együttműködési modell

Az ukrán-orosz háború kitörése után fél évvel indult el a kezdeményezés az egyesület működési területén, azaz Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyében. A közös munkába olyan civil szervezeteket, vontak be, akik a menekültek segítségével aktívan részt vettek, mint például az IOM (Nemzetközi Migrációs Szervezet), a UNHCR, a Baptisták, a Vöröskereszt, a Menedék-Migránsokat Segítő Egyesület, az EMMA Egyesület. A cél egy civil háló létrehozása volt. A kerekasztaloknak köszönhetően nagyon jó kapcsolat alakult ki a szervezetek között. Speciális kérdések esetén volt kihez fordulni és segítséget kérni. Mindig egy adott téma köré szerveződött a kerekasztal, így pótolva az esetleges hiányosságokat, megoldást nyújtva az elakadásokra.

A civil kerekasztalok az idő előrehaladtával megszűntek, mivel egyre kevesebb civil szervezetnek volt forrása a menekültekkel kapcsolatos feladatok ellátására. A modell viszont átstrukturálva, új köntösben tovább él.

A kerekasztalok tematikus alapon szerveződnek – például oktatási, egészségügyi, lakhatási és jogi fókuszú alkalmak voltak –, olyan kérdések, témakörök vagy konkrét esetek mentén, ahol a résztvevők átadták egymásnak a szakmai tudásukat. A résztvevők köre bővült és a témához kapcsolódó szakemberek, az állami ellátórendszer munkatársai is részt vesznek a közös munkában.

Mérföldkő volt, hogy sikerült olyan szakmai kerekasztalt szervezni, ahova mindazok meghívást kaptak és többségében meg is jelentek, akik az állam által részesei kell legyenek egy család életének: védőnői hálózat tagjai, óvodapedagógus, pedagógus, gyámügy, szociális szakemberek, szociális munkások, jelen volt még az önkormányzat részéről egy képviselő asszony is.

Az áttörést mégiscsak az jelentette, hogy egy konkrét család konkrét esetét mutatták be, amelynek mentén sikerült rávilágítani az ellátórendszer hiányosságaira. A kerekasztal során fontos volt a közvetlen, hatékony információáramlás a szakemberek között, mely hozzájárult ahhoz, hogy az egyes szakterületek képviselői összefogjanak a család élethelyzetének megoldása érdekében.

Ahhoz, hogy az egyesület egy ilyen kerekasztalt megszervezhessen és a meghívottak meg is jelenjenek 10 évnyi munka eredménye. Az egyesületet a településen megbecsülik, szakmai partnerként tekintenek rá, a jelzőrendszer megbecsült tagjai, szakmai véleményükre sok esetben támaszkodnak.

3. Egy család története

A történet egy ukrán roma család kálváriáját mutatja be, akik két éve élnek Nagykállóban. Az édesanya három – akkor 12, 10 és 5 éves – gyermekkel menekült el a háború elől, és egy helyi roma férfi ajánlott nekik lakhatást. Ebből a kapcsolatból házasság lett. Az anyuka beíratta a gyerekeket a helyi intézményekbe, de az előmenetelük akadályozott volt, mert a gyerekek nem ismerték a magyar nyelvet és nem volt intézményi tapasztalatuk, mivel otthon, Ukrajnában nem jártak óvodába, iskolába. Az Anyukának három kisgyermek mellett nehézsége adódott a munkakereséssel, és bár a férje dolgozott, és rendszeresen küldött a családnak pénzt, mégiscsak egyedül volt az Anyuka egy idegen országban, idegen házban, tanácstalan volt, azt sem tudta hova vigye orvoshoz a gyerekeket. Ekkor került a család a Somnakuno látókörébe, úgy, hogy helyi roma napszámosok jelezték az egyesületnek, hogy van egy roma-ukrán család, akinek segítségre van szüksége.

A gyerekekkel és az Anyukával is foglalkoztak a szociális munkások, megtanították nekik a magyar szokásokat, hogy mik a magyar közoktatási intézmények elvárásai (pl. miért fontos szülői értekezletre járni), elmondták, miért kell a gyerekekkel rendszeresen orvoshoz, védőnőhöz járni (pl. státuszvizsgálat, oltások stb.).

Eljutottak odáig, hogy a gyerekek gyönyörűen beszélnek magyarul, beilleszkedtek az óvodai, iskolai közegbe és jó eredményeket érnek el.

Ennek ellenére mégis – nem tudni kitől és milyen okból – de kapott egy bejelentést a helyi állami szociális munkás, hogy az Anyuka bántalmazza a gyerekeket. Kimentek megnézni a családot, akik nyilván rossz körülmények között élnek, de ennek ellenére mindig tisztán jártak a gyerekek közösségbe. Elindult egy vizsgálat – nem tudni, mire terjedt ki –, ami azt állapította meg, hogy a gyerekeket védelembe kell venni.

Kiderült, hogy a nagyfiú nem a saját gyereke, hanem a testvérének a gyereke, aki elmenekült külföldre, és ott akarta hagyni a gyereket az ukrán államnak. Az Anyuka őt is magával hozta, de nem ő a törvényes képviselője. Az iskolai beiratkozáskor erről írt is nyilatkozatot, amit az iskola vizsgálat nélkül elfogadott. Emiatt az a határozat született, hogy ki kell emelni a családból ezt a kisfiút, mert hivatalos kísérő nélkül van Magyarországon.

A család ügye kapcsán olyan kerekasztalt szervezett az egyesület, ahol minden érintett részt vett, ideértve az állami ellátórendszer tagjait szociális munkásokat, pedagógusokat és a helyi képviselő asszonyt is.

A kerekasztalon a családot egy ügyvéd képviselte, annak érdekében, hogy a gyermeket ne emeljék ki a családból. Az is probléma, hogy az Anyuka nem tud hazamenni Ukrajnába, hogy olyan papírt szerezzen, miszerint törvényes gyámja lehessen a testvére gyermekének, mert védelembe vannak véve, és nem hagyhatja el a vármegyét. Amikor erre engedélyt kért, az állami

szociális munkások úgy ítélték meg, hogy nem viheti haza magával a gyermekeit Ukrajnába, de – mivel kiskorúak – kísérő nélkül Magyarországon sem maradhatnak. Ebből a helyzetből próbálja kisegíteni őt ez a kerekasztal.

A családról kedvező véleményt adtak a pedagógusok és a védőnői hálózat is. Elmondták, hogy a gyerekek testi, lelki szükségletei ki vannak elégítve, érdeklődő, okos, kíváncsi gyerekek, életkoruknak megfelelő képességekkel, és nagyon büszkék rájuk. Ez a szakvélemény vezetett ahhoz, megállapítást nyert, hogy a gyermekek védelembe vétele jogtalan volt, továbbá a helyi önkormányzat egyik hölgy képviselő tagja hivatalosan rendkívüli felülvizsgálatot kezdeményezett. A gyermek családból történő kiemelése nem történt meg. Amint a rendkívüli felülvizsgálat megtörténik a védelembe vétel megszűnik, az Anyuka elutazhat Ukrajnába, hogy a szükséges jogi dokumentumok beszerezhesse. Ehhez azonban szükséges a házuk megfelelő állapotba hozása is. Ezen kívül segítik őket a szükséges ügyintézésben, a munkakeresésben és mentális segítséget is kapnak, még a polgármester is meglátogatta a családot.

A kerekasztal eredményeként az önkormányzat aktívan bekapcsolódott a támogatásba: lakásfelújítás indult, és közösségi gyűjtés szerveződött a család számára. A történet jól példázza, hogyan lehet egyéni eseteken keresztül rendszerszintű változásokat elérni, ha megfelelő szakmai együttműködés és közösségi támogatás áll rendelkezésre.

4. Eredmények és áttörések

Az egyesület egyik legnagyobb sikere, hogy a kerekasztal-modell révén sikerült összehangolni a civil és állami szereplők munkáját. A helyi önkormányzat, képviselők, pedagógusok és egészségügyi szakemberek közösen léptek fel a család érdekében.

Az egyesület a jelzőrendszer megbecsült tagjává vált, minden olyan ülésre, szakmai eseményre meghívást kapnak, ami a térségben van. Elfogadják azokat a megállapításokat, amelyeket az általuk kezelt, vagy nem általuk kezelt roma családok kapcsán tesznek.

A Hivatali dolgozók is készségesek, válaszolnak minden kérdésükre és mindent megtesznek azért, hogy az ügyintézések gördülékenyen haladjanak.

A képviselő-testülettel is javult a kapcsolat, ha más településen merül fel olyan probléma, amelyben az egyesület támogatást tud nyújtani, segítenek megkeresni a helyi illetékeseket.

A program során több család esetében sikerült elérni, hogy a gyerekek oktatási intézményekbe kerüljenek, az anyák munkát találjanak, és a családok stabil lakhatáshoz jussanak. A közösségi gyűjtések, adományozások és önkéntes munka révén a program nemcsak a közvetlen támogatást biztosította, hanem a társadalmi érzékenyítést is elősegítette. A helyi közös-

ség egyre inkább elfogadóvá vált, és a roma menekültek integrációja kézzelfogható eredményeket hozott.

A jövőbeni folytatás projektfüggő, de az egyesület elkötelezett az önkéntes munka mellett is. A helyi elfogadottság és az önkormányzati támogatás lehetőséget teremt arra, hogy a modell hosszú távon is működjön, és más településekre is kiterjeszthető legyen. A Somnakuno tervezi, hogy módszertani kiadványt készít a projekt tapasztalatairól, amely segítheti más szervezetek munkáját. Emellett célként tűzték ki a szociális munkások továbbképzését, a közösségi programok bővítését, és a roma menekültek jogi helyzetének javítását. A projekt modellértékű, mert nemcsak a menekültek támogatására fókuszál, hanem a helyi közösség bevonására, érzékenyítésére és a társadalmi kohézió erősítésére is.

A Somnakuno Drom Egyesület célja, hogy a kerekasztal-modell mintaként szolgáljon más települések és szervezetek számára. A projekt bebizonyította, hogy a szakmai együttműködés, a bizalomépítés és a közös felelősségvállalás képes valódi változást hozni a menekült családok életében.

A Somnakuno Drom Egyesület elérhetőségei:

web: <https://somonakunodrom.hu/wordpress/>

Facebook: <https://www.facebook.com/profile.php?id=100078091895762>

XXI. Századi Roma Nők Egyesülete - Családmentorálás

A 2016-ban alapított XXI. Századi Roma Nők Egyesülete 2022. óta végez családmentorálási tevékenységet a Kárpátaljáról érkezett roma menekült családok körében. A munka kezdetben önkéntes alapon indult, majd kisebb támogatásokból, végül a program keretében intézményesült.

A szervezet munkáját három főállású munkatárs végzi, akik komplex szociális és mentálhigiénés támogatást nyújtanak. A tevékenység középpontjában a családmentorálás áll, amely nemcsak adminisztratív segítséget, hanem bizalmi kapcsolatot, edukációt és közösségi integrációt is jelent.

A szervezet együttműködik a Debreceni Egyetemmel, szociális munkás szakos hallgatókat fogad gyakorlatra, és aktívan részt vesz a szakmai tudás átadásában. A mentorálás során külön figyelmet fordítanak arra, hogy a családok ne sérüljenek, és a bizalomépítés elsődleges szempont maradjon.

1. A családmentorálás folyamata

A mentorálás célja, hogy a családokat segítse az önálló életvitel kialakításában, a magyarországi rendszerbe való beilleszkedésben, és a mindennapi ügyintézésben való eligazodásban.

◆ **Kapcsolatfelvétel és bizalomépítés**

A családmentorálás folyamata a kapcsolatfelvétellel indul, gyakran a közösségi médián keresztül történik például egy menekülteket segítő Facebook-csoportban. A mentorok személyesen keresik fel a családokat, bemutatkoznak, és elmagyarázzák, miben tudnak segíteni. Az első személyes találkozás célja a bizalom kiépítése, a család történetének megismerése, és a problémák közös megfogalmazása. A bizalmatlanság gyakori, különösen azoknál, akik korábban negatív tapasztalatokat szereztek más szervezetekkel.

Miért fontos a bizalomépítés?!

◆ **A traumák feldolgozásának előfeltétele**

A menekült családok gyakran súlyos veszteségeket, bizonytalanságot és intézményi elutasítást éltek át. A bizalom megteremtése lehetővé teszi, hogy megnyíljanak és elkezdjék feldolgozni az átélt traumákat.

◆ **A hatékony segítségnyújtás alapja**

A mentorálás csak akkor lehet eredményes, ha a család őszintén megosztja problémáit, félelmeit, céljait. Enélkül a segítő nem tud testreszabott támogatást nyújtani. Bizalmi kapcsolatban kerülnek felszínre a valódi problémák.

◆ **A korábbi negatív tapasztalatok ellensúlyozása**

Sok család bizalmatlan a segítőkkal szemben, mert korábban visszaéltek a helyzetükkel, vagy nem kaptak valódi támogatást. A személyes jelenlét és az empátikus kommunikáció segít lebontani ezeket a falakat.

◆ A hosszú távú együttműködés feltétele

A mentorálás nem egyszeri segítség, hanem hónapokon, akár éveken át tartó folyamat. A bizalom biztosítja, hogy a család kitartson, és aktívan részt vegyen a közös munkában.

◆ A partneri viszony kialakítása

A mentorálás alapja a bizalom és a partneri viszony. A mentor nem hivatali szereplőként, hanem egyenrangú félként lép be a családok életébe, nem hatóság, hanem társ a megoldáskeresésben. Ez a bizalom lehetővé teszi, hogy a család ne alá-fölérendelt viszonyként élje meg a kapcsolatot, hanem együttműködésként.

◆ Dokumentáció és célkitűzés

A mentorálás során a családokkal közösen kerülnek meghatározásra a problémák és a célok. A mentorok családonként esetenaplót vezetnek, amelyben nyomon követhető a mentorálási folyamat, a megtett lépések és az elért eredmények. A dosszié része a kapcsolatfelvételi adatlap (családtagok, életkor, lakhatás), mentorálási napló (megbeszélte lépések, célok), szükségletek felmérése (élelmiszer- és gyógyszerigény, gyermekek fejlesztése, dokumentumok).

◆ Ügyintézés

Atereptapasztalatokat mutatják, hogy a hivatali ügyintézés gyakran akadályokba ütközik. Az ügyintézők nem mindig ismerik a jogszabályokat, és sokszor nem segítőkészek. A TAJ szám igénylése különösen problémás, főleg, ha

nincs bejelentett lakcím, vagy ha az ukrán hatóságoktól nem sikerült beszerezni a szükséges igazolásokat.

A mentorok gyakran híd szerepet töltenek be a család és az intézményrendszer között, segítenek az ügyintézésben: ha szükséges tolmácsot vonnak be, segítenek a dokumentumok magyar nyelvűre fordításában, TAJ szám igénylésében, oktatási intézményekbe való beiratkozásban stb.

A projekt keretében támogatói csomagokat is biztosítanak, amelyek tartalmazhatnak élelmiszert, tisztítószert, gyógyszert, bébi termékeket. A csomagok összeállítása egyéni igények alapján történik, figyelembe véve például ételintoleranciát vagy gyógyszerérzékenységet.

♦ Edukáció és szemléletformálás

A mentorálás fontos része az edukáció és a szemléletformálás. A mentorok segítenek a családoknak abban, hogy megértsék a magyarországi szabályokat, és elsajátítsák azokat a készségeket, amelyek az önálló életvitelhez szükségesek. Ez magában foglalja az ügyintézés menetét, a dokumentumok értelmezését, a hivatalos kommunikációt, és az önérvényesítés technikáit.

A mentorok arra törekednek, hogy a családok ne csak információt kapjanak, hanem képessé váljanak annak alkalmazására. A tapasztalatok szerint a nyomtatott tájékoztatók vagy oktatóvideók nem elegendőek, ezért

személyes edukációra van szükség. A mentorok például megtanítják, hogyan kell udvariasan, de határozottan fellépni egy hivatalban, vagy hogyan lehet kezelni a diszkriminatív megjegyzéseket.

A szemléletformálás a gyermeknevelés területén is megjelenik. A mentorok felhívják a figyelmet a meseolvasás, a játék, a közösségi élet fontosságára. A gyermekek fejlesztését külön munkatárs végzi, aki játékos foglalkozásokon keresztül méri fel a fejlődési szintet, és szükség esetén fejlesztő szakemberekhez irányítja őket.

♦ Utánkövetés és kivezetés

A mentorálás nem ér véget a projekt időtartamának lejártával. A sikeres kivezetés feltétele, hogy a család stabil lakhatással, munkával, oktatási intézménybe járó gyermekekkel rendelkezzen, és képes legyen önállóan boldogulni. A mentorok továbbra is tartják a kapcsolatot a kivezetett családokkal, közösségi rendezvényekre hívják őket, és szükség esetén támogatást nyújtanak.

Az utánkövetés lehetőséget ad arra, hogy a mentorok visszajelzést kapjanak munkájuk hatékonyságáról, és hogy a családok megerősítést kapjanak az önállóságukban. A mentorok számára ez nemcsak szakmai, hanem érzelmi visszacsatolás is, amely segít fenntartani a motivációt a nehézségek ellenére.

◇ Mentálhigiénés támogatás

A mentorálás nemcsak adminisztratív segítségnyújtást jelent, hanem komplex megközelítést. Szakember segíti a háború okozta traumák feldolgozását. A mentorok érzékenyen reagálnak a lelki nehézségekre, különösen a gyermekek esetében, akik gyakran küzdenek szorongással, depresszióval.

A mentorok figyelmet fordítanak a családok anyagi helyzetére, a gyermekek fejlődésére, egészségügyi szükségleteire, valamint a társadalmi beilleszkedésükre.

A terepen szerzett tapasztalatok alapján a mentorálás egyedi, nincs két egyforma család. A mentorok a munkájukat heti ütemterv alapján végzik, figyelembe véve a települések közelségét és a családok aktuális szükségleteit.

2. Kihívások

A mentorálás során számos akadállyal kell szembenézni. A hivatali ügyintézés gyakran nehézkes, az ügyintézők nem mindig ismerik a vonatkozó jogszabályokat, és sokszor nem segítőkészek. A TAJ szám igénylése különösen problémás, főleg, ha a család nem rendelkezik bejelentett lakcímmel, vagy ha az ukrán hatóságok nem adnak ki szükséges igazolásokat.

A lakhatás is komoly kihívást jelent. Az albérletárak magasak, a főbérlők gyakran nem engedik a bejelentkezést, ami ellehetetleníti az ügyintézkést és az oktatási intézményekbe való beiratkozást. A munkavállalás nehézségei, a nyelvi akadályok, valamint a nyári szünet alatti gyermekfelügyelet hiánya tovább nehezítik a családok helyzetét.

A társadalmi előítéletek is komoly problémát jelentenek. A roma és ukrán származású gyermekek gyakran szembesülnek csúfolódással, kirekesztéssel az iskolákban. A mentorok igyekeznek segíteni a szülőknek abban, hogyan kezeljék ezeket a helyzeteket, és hogyan tanítsák meg gyermekeiknek az önértékesítést.

3. Tereptapasztalatok

A mentorálás során a szakemberek számos rendszerszintű és társadalmi akadállyal szembesülnek:

- ◆ **TAJ-szám és lakcímkártya hiánya:** ezek nélkül a gyerekek nem férnek hozzá az egészségügyi ellátáshoz és az oktatáshoz.
- ◆ **Hivatalos ügyintézés nehézségei:** az ügyintézők gyakran nincsenek tisztában a menekültekre vonatkozó szabályokkal.
- ◆ **Diszkrimináció:** a roma menekültek kettős előítéllettel szembesülnek – etnikai és menekült státuszuk miatt is.
- ◆ **Lakhatási bizonytalanság:** a főbérlők gyakran nem engedik a bejelentkezést, ami ellehetetleníti az ügyintézkést.

- ◆ **Gyermekek lelki terhei:** a háborús trauma, a közösségvesztés és az iskolai csúfolódás súlyos pszichés terheket ró a gyerekekre.

A mentorok munkája holisztikus szemléletű, figyelembe veszik a családok kulturális sajátosságait, lelki állapotát, anyagi helyzetét és jövőképét. A bizalmi viszony, a partneri kommunikáció és az egyéni figyelem kulcsfontosságú elemei a sikeres együttműködésnek.

4. Jövőkép és társadalmi kontextus

A jövőre nézve a szervezet célja, hogy minél több családot vezessen ki a támogatási rendszerből úgy, hogy azok önállóan boldoguljanak. Ugyanakkor a mentorok tisztában vannak azzal, hogy a társadalmi érzékenység csökkenése, a támogatások apadása és a hivatali akadályok miatt egyre nehezebb új családokat bevonni és segíteni.

A mentorok szerint a társadalmi előítéletek fokozódnak, különösen a roma és ukrán származású családokkal szemben. A médiában megjelenő negatív kampányok tovább nehezítik a beilleszkedést, és növelik a családok kiszolgáltatottságát. A mentorok ezért nemcsak szociális munkát végeznek, hanem társadalmi érzékenyítést is, saját példájukon keresztül.

A jövő egyik lehetséges iránya az együttműködés erősítése más szervezetekkel, valamint a mentorok képzése, hogy még hatékonyabban tudják segíteni a családokat.

A cél az, hogy a családok ne csak túléljenek, hanem valóban integrálódjanak a társadalomba, és hosszú távon stabil, biztonságos életet tudjanak élni Magyarországon.

A XXI. Századi Roma Nők Egyesületének munkája is világosan mutatja, hogy a roma menekült családok támogatása nem csupán szociális, hanem társadalmi és rendszerszintű kérdés is. A mentorálás során szerzett tapasztalatok alapján az alábbi következtetések vonhatók le:

- ◆ **A bizalomépítés és a személyes jelenlét elengedhetetlen.**
- ◆ **A hivatalos ügyintézés rendszerszintű akadályokat gördít a családok elé.**
- ◆ **A gyermekek fejlődése és lelki egészsége külön figyelmet igényel.**
- ◆ **A társadalmi érzékenység csökkenése hosszú távon veszélyezteti az integráció sikerét.**
- ◆ **Többéves támogatási programokra van szükség, amelyek lehetővé teszik a hosszú távú mentorálást.**

A XXI. Századi Roma Nők Egyesülete elérhetőségei:

Facebook: https://www.facebook.com/romanoknyiregyhaza/?locale=hu_HU

Utcáról Lakásba! Egyesület – Képessé tétel, Női sorsok

A program egyetlen budapesti partnere az Utcaról Lakásba! Egyesület (ULE), amely a lakhatási szegénységben élő emberek támogatására jött létre, hogy minden ember számára biztosított legyen a méltó, biztonságos otthon, amely alapfeltétele az emberi méltóságnak és a társadalmi integrációnak.

Az évek során a tevékenységük többek között a „Kunyhóból Lakásba!”, a „Lakhatás Most! Szociális Lakásügynökség”, illetve – a korábbi kiadványban már bemutatott – Albérlet-támogatás és Sorstárs mentor programokkal bővült.

A Sorstárs mentor program nemzetközi sikereket is elért, 2025. május 1-jén a Bécsben, 21. alkalommal megrendezett SozialMarie – Társadalmi Innovációs Díjra jelöltek között volt. A rendezvényen maguk a sorstárs mentorok is részt vettek, ami számukra – bár a szakmai díjat nem sikerült elnyerni – életre szóló élmény volt, megerősítés, hogy milyen fontos a munkájuk.

1. Kihívások

Az Ukrajnából menekült roma családok egy nagyon sérülékeny célcsoport, akik Magyarországon számos, egymással összefonódó társadalmi, kulturális, intézményi és gazdasági kihívással szembesülnek. Ezek közül a legfontosabbak:

◇ **Intézményi rendszer ismeretének hiánya – félelem az ismeretlentől**

- ◆ A családok gyakran nem ismerik a magyarországi ügyintézési rendszert (pl. kormányablak, Államkincstár, családtámogatások).
- ◆ Az ügyintéзések kapcsán nincs egységes gyakorlat, a jogszabályok értelmezése ügyintézőnként változhat.
- ◆ Sokszor még a szociális munkások számára is nehéz eligazodni a szabályozások között, amelyek nem egységesek.
- ◆ Bár a jogszabályok tisztázzák a menedékeseknek és a háború kitörését követően Magyarországra érkezett kettős állampolgároknak járó egészségügyi ellátások körét, a gyakorlatban változó, hogy ezekhez az ellátásokhoz hozzájutnak-e az ügyfelek.

Példa: A Helsink-i Bizottság által kiadott „Mintalevél az Ukrajnából menekülők térítésmentes, illetve támogatott egészségügyi ellátásának előmozdítása érdekében” című útmutatót nem minden egészségügyi intézményben fogadják el, ez alapján nem mindenhol látják el őket – ez bizonytalanságot szül.

◇ **Mentális izoláció**

A nők gyakran a „négy fal közé zárva” élnek, különösen, ha nem dolgoznak, és a gyerekek napközben iskolában vagy óvodában vannak. Ez szöges ellentétben áll az Ukrajnában folytatott életvitelükkel, ahol a rokonokkal, barátokkal jellemzően szoros kapcsolatokat ápoltak és intenzív

közösségi életet éltek. Ez a bezártság rossz lelkiállapothoz vezethet, amit a szociális munkások is érzékelnek.

◇ **Nyelvi és funkcionális analfabetizmus**

- ◆ Sok ügyfél nem tud írni-olvasni, vagy csak nagyon alacsony szinten.
- ◆ Ez különösen nehezé teszi a hivatalos ügyintézésé, űrlapok kitöltésé, vagy akár a gyerekek iskolai papírjainak értelmezésé.

Példa: Egy anyuka mindig a gyermeke segítségé kéri, az iskolai dokumentumok, értesítések elolvasásában és értelmezésében.

◇ **Kulturális különbségek és nemi szerepek**

- ◆ A tradicionális roma közösségekben a férfi dolgozik, a nő otthon van. Ez a minta sokszor akadályozza a nők munkavállalását.
- ◆ A férfiak gyakran kontrollálják a családi döntéseket, ami gazdasági és érzelmi kiszolgáltatottsághoz vezethet.

Példa: Van olyan család, ahol a férfi sokszor erőn felül dolgozik, mert a romáknál szégyen, ha a nőnek el kell mennie dolgozni.

◇ **Gazdasági kiszolgáltatottság**

- ◆ Annak ellenére, hogy a családokban legalább egy, de egyre több esetben mindkét felnőtt dolgozik, gyakran

válnak a munkaerőpiaci kizsákmányolás (pl. fekete vagy szürke foglalkoztatás, alacsony bérek stb.) áldozatává.

- ◆ A lakhatás, az egészségügyi ellátás és alapvető szükségletek biztosítása is nehézséget jelent.

Példa: Előfordult, hogy az építőiparban dolgozó ügyfél munkája egyik napról a másikra szűnt meg.

◆ **Bizalmatlanság és korábbi traumák**

- ◆ A családok gyakran zárkóztak, nehezen nyílnak meg, mert korábban sok csalódás, trauma, diszkrimináció érte őket.

- ◆ A bizalom kiépítése hosszú időt vesz igénybe, de ez a kulcsa annak, hogy mélyebb problémák is felszínre kerüljenek.

Példa: A női ügyfelek közül többen csak akkor mennek orvoshoz, ha az ULE segít nekik kapcsolatot teremteni egy traumatudatos rendelővel.

◆ **Gyermekek szerepvállalása**

- ◆ A gyerekek gyakran tolmácsolnak, intéznek ügyeket a szülők helyett, ami túlzott felelősséget ró rájuk.

A roma menekültek támogatásának egyik fontos eleme a program keretében nyújtott szociális munka, melynek során a fenti kihívásokat figyelembe véve igyekeznek a szociális munkások hatékony válaszokat adni.

2. Szociális munka alapelvei

◇ Bizalomépítés

A bizalom nem magától értetődő, hanem idővel kiépülő kapcsolat eredménye. A szociális munkás nemcsak információt ad, hanem biztonságos környezetet alakít ki ügyfelével. Ez különösen fontos a sérülékeny ügyfelek esetében, akik sokszor csak hosszú idő után mernek megosztani mélyebb, személyes problémákat.

Példa: Egy ügyfél csak két év után mondta ki, hogy bántalmazó kapcsolatban él. A bizalmi légkör tette lehetővé, hogy ezt megossza, és segítséget kérjen.

◇ Fokozatosság

A szociális munka elején egy intenzívebb támogatás zajlik. A cél, hogy az ügyfél fokozatosan váljon önállóvá. A szociális munkás felismeri a folyamatban azt a pontot, amikor lépésről-lépésre háttérbe vonulhat, mert az ügyfél már képes arra, hogy maga intézhesse ügyeit.

Példa: Egy fiatal anyukának a kisbabájával hivatalos ügyeinek elintézéséhez metróval kellett utaznia, de eleinte nem mert egyedül elindulni, mert attól félt, hogy beszorul a babakocsival. A szociális munkás először személyesen elkísérte, utána átbeszélte vele milyen útvonalon kell menjen, melyik megállóban van lift, amit használhat és bízta, hogy egyedül is meg tudja oldani a közlekedést. Végül az édesanya már egyedül is képes volt közlekedni és ügyeket intézni.

◇ **Autonómia tiszteletben tartása**

Az ügyfél döntési szabadsága alapvető, a szociális munkás nem dönt helyette, hanem segít megérteni a lehetőségeket és következményeket. A cél, hogy az ügyfél saját döntései alapján cselekedjen. Biztosítani kell arról, hogy bárhogy dönt, nem szenved hátrányt a szociális munkás-ügyfél kapcsolata.

Példa: Ha az ügyfélnek választási lehetősége van egy egyszerűsített foglalkoztatású vagy egy normál munkaviszony között, tájékoztatjuk arról, hogy melyik jogviszony mit jelent, milyen előnyökkel és hátrányokkal jár. Az ügyfél ez alapján hozza meg a döntését.

◇ **Partnerség**

A kapcsolat nem alá-fölérendeltségi, hanem egyenrangú együttműködés. A szociális munkás nem „megmond”, hanem együtt gondolkozik az ügyféllel. Ez különösen fontos a roma menekült családok esetében, ahol a korábbi élethelyzetekben gyakran nem volt lehetőségük dönteni. A partnerség esetében figyelni kell arra, hogy ez nem egy baráti viszonyt jelent. Fontos, hogy a kapcsolatban megmaradjanak a szakmai keretek, például a munkaidő, a kommunikációs csatornák és a szerepek tisztázása.

Példa: A mentor nem írja meg az önéletrajzot az ügyfél helyett, hanem közösen készítik el, így az ügyfél később önállóan is tud pályázni.

◇ **Tanulás a kudarcokból**

A hibák nem kudarcok, hanem tanulási lehetőségek. A szociális munkás segít reflektálni a történetekre, és levonni a tanulságokat.

Példa: Ha egy ügyfél nem intéz el valamit időben a következő alkalommal közösen átbeszéljük, hogyan lehetne elkerülni a hasonló helyzetet.

◇ **Kivezetés - Képessé tétel**

- ◆ A kivezetés már az első lépésektől kezdve zajlik, amelyben kulcsszerepe van a képessé tételnek. Minden támogatás célja, hogy az ügyfél megtanulja saját ügyeit intézni és tudjon tájékozódni a magyarországi ellátórendszerben. Fontos mindig a végső célt szem előtt tartani, hogy a támogatott időszak lezárultával az ügyfél képessé váljon az önálló életvitelre.
- ◆ A cél nem a függőség fenntartása, hanem a képessé tétel, ezért figyelni kell a túlsegítés elkerülésére.

Példa: Egy kiskorú anyuka, aki nem ismerte a magyar ellátórendszert, fokozatosan megtanulta, hogyan működik a gyámhivatal, a védőnői rendszer, és mit-hogyan kell intézni a babájával kapcsolatban.

3. Pénzügyi tudatosság

A pénzügyi tudatosság integráltan jelenik meg a szociális munka során és beépül a mindennapi támogató folyamatba. Az ügyfelek gazdasági kiszolgáltatottsága,

a munkavállalási nehézségek és az önálló jövedelem hiánya miatt kiemelten érdemes ezzel a területtel foglalkozni. A pénzügyi tudatosság fejlesztése során az alábbi elveken mentén folyik a közös munka.

◇ **Önálló jövedelem fontossága**

- ◆ A munkavállalás nemcsak anyagi biztonságot, hanem függetlenséget és önbizalmat is jelent az ügyfelek számára.
- ◆ A nők esetében különösen fontos, hogy ne csak a férfiak jövedelmére támaszkodjanak.

Példa: Egy nő, aki korábban nem dolgozott, megtapasztalta, hogy képes eltartani magát, és ez segítette abban, hogy kilépjen egy bántalmazó kapcsolatból.

◇ **Gazdasági erőszak felismerése**

- ◆ Több női ügyfél esetében felmerült, hogy a férfi partner – aki a kereső fél – gazdasági kontrollt gyakorol felettük.
- ◆ A szociális munkások segítenek értelmezni és verbalizálni ezeket a helyzeteket, és támogatják a nők függetlenedési törekvéseit.

Példa: „Te nem dolgozol, az van, amit én mondok, mert én tartom el ezt a családot” – ilyen mondatok mögött gazdasági erőszak húzódhat meg.

◇ **Támogatás a munkavállalásban**

- ◆ Az ügyfelek önéletrajzot írnak, állásinterjúra készülnek, és megismerik a magyar munkaerőpiac működését.
- ◆ A szociális munkások segítenek prioritásokat felállítani, és megérteni, hogy egy-egy dokumentum vagy ügyintézés milyen pénzügyi következményekkel jár.

Példa: Ha az ügyfél nem viszi be az álláskeresői regisztrációs papírt, nem tudnak számára települési támogatást kérni.

◇ **Lakhatási támogatás és pénzügyi stabilitás**

- ◆ Az ULE fenntartja a legsérülékenyebb ügyfelek számára a lakhatási támogatást, ami közvetlen pénzügyi segítséget jelent.
- ◆ A cél, hogy az ügyfelek hosszú távon képesek legyenek fenntartani a lakhatásukat önállóan.

◇ **Képessé tétel pénzügyi döntésekre**

- ◆ A szociális munkások nem döntenek az ügyfelek helyett, hanem információt adnak, és segítenek megérteni a pénzügyi következményeket.
- ◆ Ez a szemlélet segíti az ügyfeleket abban, hogy tudatos pénzügyi döntéseket hozzanak.

4. Női szerepek és a társadalmi változás lehetőségei

Az egyesület munkája során kiemelt figyelmet fordít a roma nők helyzetére, így az Ukrajnából menekült családok esetében is. A társadalom jellemzően patriarchális, a roma és nem roma nők egyaránt szembesülhetnek a férfiak általi elnyomással, bántalmazással, amit gyakran a hagyományokra hivatkozva próbálnak legitimálni. Ez a társadalmi forma nagyban hozzájárul ahhoz, hogy a nők elszigetelten, alárendelt szerepben élnek, gazdaságilag kiszolgáltatottak, és kevés lehetőségük van önálló döntések meghozatalára. Az ULE szociális munkásai és mentorai ezt a helyzetet felismerve olyan támogató környezetet alakítanak ki, amelyben a nők fokozatosan megerősödhetnek, és képessé válhatnak saját életük alakítására.

A gazdasági kiszolgáltatottság gyakran együtt jár a bántalmazó kapcsolattal. Az elhangzott példák szerint több nő is csak a menekülés után, Magyarországon szembesült azzal, hogy van lehetősége kilépni az ilyen kapcsolatokból. Egyikük így fogalmazott: „Itt először mondta nekem valaki, hogy nem kell eltűnnöm, ha megüt.” A segítő kapcsolatban megjelenő bizalom és a szociális munkások következetes jelenléte lehetővé tette, hogy ezek a nők újraépítsék önbizalmukat és önálló döntéseket hozzanak.

A munkavállalás felszabadító ereje szintén visszatérő motívum. Az egyik mentorált nő elmondta, hogy korábban soha nem dolgozott, de amikor lehetőséget kapott egy takarítói állásra, az „olyan érzés volt, mintha végre látnának engem.” A munkavégzés hozzásegít az anyagi függetlenséghez, enyhíti a gazdasági kiszolgáltatottságot, így fokozza a társadalmi elismerést és az önbecsülést is.

◆ **Női csoport**

Az ULE által szervezett női csoport 2024. tavaszán pilot-ként, 3-5 résztvevővel indult. A találkozó magyar nyelven folyik. A szociális munkások javasolják az ügyfeleknek a részvételt. Nemcsak kárpátaljai nők, hanem az egyesület egyéb programjaiban támogatott jelenleg is gyermeket nevelő női ügyfelei vesznek részt.

A női csoportnak többes célja van: egyrészt egy olyan biztonságos, megtartó, ítélkezésmentes tér kialakítása, ahol a résztvevők megoszthatják az őket érintő problémákat, támogatást kapnak egymástól, kifejezhetik igényeiket és vágyaikat, önbecsülésük megerősödhet. Másrészt elősegíteni, hogy az alkalmakon túlmutató sorstársi kapcsolatok szülessenek, ezzel megerősítve a szociális hálójukat. A csoport témája a társadalmilag konstruált nemi szerepek is.

Az egyéni szociális munkában és a csoporttagok között megvalósuló bizalomépítés kulcsfontosságú. A szociális munkások érzelmi támogatást is nyújtanak,

és elfogadó jelenlétükkel lehetővé teszik, hogy a nők saját tempójukban haladjanak az önállóság felé. A folyamat során a nők nemcsak új készségeket sajátítanak el, hanem újra értelmezik saját szerepüket a családban és a társadalomban is.

Az ULE komplex, személyre szabott támogatást nyújt, és aktívan dolgozik az integráció elősegítésén. A továbblépéshez szükséges a civil szervezetek közötti együttműködés erősítése, a finanszírozási lehetőségek bővítése, valamint a roma menekültekre szabott szakpolitikai intézkedések kidolgozása. A szakemberek szerepe kulcsfontosságú abban, hogy az érintett családok hosszú távon biztonságban és méltósággal élhessenek Magyarországon.

Az Utcáról Lakásba! Egyesület elérhetőségei:

web: www.utcarollakasba.hu

Facebook: https://www.facebook.com/utcarollakasba?locale=hu_HU

Összegzés

A roma menekült családok különösen sérülékeny csoportot alkotnak. Az átélt traumák, a magyarországi intézményrendszer ismeretének hiánya, anyelvi akadályok, a hivatalos ügyintézés nehézségei, valamint a lakhatási és gazdasági kiszolgáltatottság jelentik a legnagyobb akadályokat, miközben a társadalmi előítéletek tovább nehezítik a beilleszkedést.

A magyar ellátórendszer széttöredezett, és gyakran nem tud megfelelően reagálni a menekült családok szükségleteire. A hivatalos ügyintézés során tapasztalt akadályok, a diszkrimináció, a mentális izoláció és a gazdasági függőség mind hozzájárulnak ahhoz, hogy a családok „elvesznek” a rendszerben.

A roma menekültek támogatásában számos civil, egyházi, állami és önkormányzati szereplő vesz részt, ám szükség lenne strukturáltabb hálózatépítésre, hatékonyabb információáramlásra, továbbírási mechanizmusokra, valamint a menekültügyi és szociális rendszerek összehangolására – különös figyelemmel a roma menekültek sajátos helyzetére.

A program során ugyanakkor felismertük, hogy a családmentorok maguk is a traumák másodlagos elszenvedőivé válnak. Ezért a **szupervízió és pszichológiai támogatás** nem kiegészítő elem, hanem esszenciális

feltétele minden olyan szakember munkájának, aki halmozottan hátrányos helyzetű közösségekkel dolgozik. A mentális jólét védelme nélkül hosszú távon nem tartható fenn a segítő munka minősége és hitelessége.

A programban részt vevő hiánypótló, segítő tevékenységet végző szervezetek finanszírozása nem kiszámítható, fennmaradásuk sokszor egy-egy sikeres pályázattól függ. Ugyanakkor a projekt során bebizonyosodott, hogy a helyi roma civil szervezetek képesek **magas színvonalon megvalósítani komplex, sokrétű adminisztrációt és nyomomonkövetést kívánó projekteket is.** Ez önmagában is példaértékű, hiszen korábban nem rendelkeztek ilyen tapasztalatokkal, most azonban kapacitásaik jelentősen fejlődtek, és erősödött szakmai jelenlétük a helyi közösségekben.

A roma menekültek beilleszkedése szempontjából kiemelten fontos az állandó segítői jelenlét és a személyre szabott szociális munka. Ugyanakkor a szociális munkások mentális támogatása, a kiegészítés megelőzése és a szakmai reflexió biztosítása legalább ennyire nélkülözhetetlen.

A munkaerőpiacon a roma menekültek kiszolgáltatottak, különösen a nők, akik gondozási feladataik és alacsony iskolázottságuk miatt nehezen találnak megfelelő munkát. A program ezért külön figyelmet fordított a női szerepek erősítésére, gazdasági és érzelmi önállóságuk

támogatására, valamint a közösségi női csoportok létrehozására.

A programban részt vevő civil szervezetek több hatékony módszert dolgoztak ki:

- ◆ **Családmentorálás:** személyre szabott támogatás, bizalomépítés, edukáció és mentálhigiénés segítség.
- ◆ **Kivezetés és képessé tétel:** fokozatos felkészítés az önálló életvitelre, pénzügyi tudatosság fejlesztése.
- ◆ **Kerekasztal-modell:** civil és állami szereplők együttműködése konkrét esetek mentén, bizalmi légkör kialakítása.
- ◆ **Női szerepek megerősítése:** gazdasági és érzelmi önállóság támogatása, közösségi női csoportok, munkavállalás ösztönzése.
- ◆ **Kapacitásépítés:** a civil szervezetek képessé tétele önálló projektmegvalósításra és forráslehívásra.

A program kézzelfogható eredményeket hozott: számos család esetében sikerült elérni, hogy rendelkezzenek megfelelő személyi dokumentumokkal, stabil lakhatással, a gyermekek bekerültek az oktatási intézményekbe, az anyák munkát találtak, és a közösségi támogatás révén nőtt a helyi elfogadottság. A kerekasztal-modell révén sikerült összehangolni a civil és állami szereplők munkáját és rendszerszintű változásokat elindítani. A mentorálás és szociális munka nemcsak a menekültek, hanem a roma közösségek integrációját is elősegítette.

EGYÜTTMŰKÖDŐ PARTNEREINK

